

Kreativa barn kreativa peda

Tillsammans med musiker, teater- och förskolepedagoger får barnen utvecklas i kreativa uttrycksformer i Skogmans förskolor. Barn är fantastiska kreatörer och problemlösare och skriver egna texter och löser problem i sagovärlden.

TEXT: IRMELA LILJA FOTO: MAGNUS PERSSON

Fyra barn i åldern fyra till fem år samlas för att skriva en sångtext tillsammans med musikern Jerry Ask. Melodi och tema är valt sedan tidigare. Jerry frågar om de minns vad sången ska handla om.

- Påsken! ropar barnen.
- Och ett föl, lägger en av flickorna till.
- Ja, just det ett föl skulle med i sången också, bekräftar Jerry och fortsätter med att fråga vad som händer när det är påsk?

Han låter barnen associera fritt och ställer frågor ibland för att leda samtalet vidare. De pratar om påskens färger, om att leta påskägg, om påskkäringar och mycket annat.

– Kommer ni ihåg melodin till Gubben Noak? frågar Jerry.

Barnen börjar genast sjunga och en av pojkarna föreslår snabbt att sången ska börja med *Påsken kommer, påsken kommer tidigt på ett år*.

Det är femte gången den här gruppen gör sångtexter tillsammans. Som låtskrivare har Jerry överraskats av barnens förmåga att passa in det de vill uttrycka, i rytmen och melodin, utan speciellt mycket hjälp. Ett exempel var när barnen ville skriva en sång om dinosaurier. En pojke hittade på textraden, *Dom kan bli ett skelett*, och konstaterade att ordet *kan* måste sjungas *ka-an* för att det ska passa in i melodin.

Barnens förmåga att samarbeta och att förstå varandras perspektiv växer allt mer. De ser att alla bidrar till helheten på sitt eget unika sätt. En flicka pratar inte

goger

Om vi tar en känd melodi och tillsammans med barnen skriver ny text kan barnens musikalitet och språk utvecklas. Det blir också ett sätt att hantera känslor och ökar barnens tro på sin egen förmåga.

Härliga rytmer från Angola inspirerar till rörelseglädje...

mycket vid ett tillfälle men sjunger sedan inlevelsefullt alla sångerna med starkare och klarare röst än någon annan. En pojke som först har tagit mindre plats i diskussionen kan säga en klurig sak, som får alla att skratta, och som kommer med i sången.

JAG KAN-KÄNSLA

Texterna skrivs ner och kopieras till barnens egna sänghäften. När de färgglada framsidorna är färdiga har barnen erfarenhet av en skapandeprocess från ax till limpa. Det ger dem insikter av hur varje liten del bidrar till slutresultatet. Caroline Dahlberg, biträdande förskolechef i Kulturförskolan Parken, har sett hur ordförråd, förmåga att associera och att se samband ökat. Liksom intresset för både det talade och det skrivna ordet.

– När barnen fick sina första sänghäften klara, var de helt saliga. De gick runt och kramade dem i famnen. De bladdrade i dem, pekade och frågade om och om igen, *vilken sång är det här?* Flera av barnen försökte läsa själva och en av dem började ljuda bokstäver.

Självförtroende och förmåga att framträda i en

grupp har vuxit och barnen vill ofta sjunga sina egna texter i sångsamlingen. Stoltheten och sångglädjen är påtaglig, säger Caroline.

– De får den där speciella *jag kan*-glimten i ögonen.

Genom att tänka kring vad man har gjort tillsammans växer barnens tro på sin förmåga, både som individ och som en värdefull del i en grupp. Allt detta är förutsättningar för att barnen utvecklar demokratiska förhållningssätt. I händerna på en medveten pedagog får textförfattandet barnen att utvecklas inom de områden som läroplanen eftersträvar.

När barnen skriver texter kommer även bearbetning av känslor med. Under arbetet med en spöktext till Halloween blev barnen så skrämde av sin egen sång att de fick lägga in en korv helt plötsligt för att det skulle bli roligt istället! Jerry frågar barnen om de kommer ihåg sången de skrev om rädsla.

Barnen sjunger med dämpade spänningsfyllda röster *Det är något nere i källaren, man hör det när klockan blivit tolv. Det hoar och buar i vår källare ...* tills korven dyker upp i sången. De skrattar hjärtligt och befriat.

... som efter en stund övergår till skapande aktiviteter, fortfarande med musiken i bakgrunden.

Uppdraget att barnen känner delaktighet i sin egen kultur och respekt för andra kulturer kommer in på flera olika sätt i våra förskolor. Sångtextskrivandet kopplas till både gamla och nya traditioner. Dragspel fanns i många svenska hem för inte så länge sedan. En farfar och en mormor, vars barnbarn går hos oss, har spelat dragspel till traditionella ringlekar och deltagit i musikfest respektive midsommarfest. Barnen får dansa traditionella ringlekar inför julgransplundring, Förskolans dag och midsommar för att de ska få med sig dem som en egen kunskap i motsats till enstaka årliga händelser.

Förutom att vi har pedagoger med ursprung i andra kulturer tar vi regelbundet emot praktikanter som studerar svenska. De bidrar med kultur från sina ursprungsländer genom bilder, sång, dans, musik och berättande. Idag är det landet Angola som inspirerar till rörelseglädje i en Levande Verkstadsaktivitet. Under locket på cd-spelaren snurrar angolansk musik, som praktikanten Bernardina har haft med sig. Fyra barn och pedagogen Anneli Raitalammi dansar runt efter varandra i en liten cirkel, i täten dansar Bernar-

dina med runda gungande rörelser. En av flickorna faller lätt in i rytmen och låter sin kropp bölja med. För de andra barnen ser det först lite ovanligt ut, rörelserna blir ett sätt att lära känna sin kropp på ett nytt sätt. De dansar in och ut emot mitten med slingrande händer som möter varandra.

Lite senare bärs ett bord fram, på det ligger en gardinlängd, som barnen får tejpa kors och tvärs över. Tejpen klibbar ihop, det är svårt tycker flera av barnen. *Prova att samarbeta*, uppmanar Anneli. Misstag finns inte, konstiga tejpbitar blir roliga mönster senare. De angolanska rytmerna pulserar lågt i bakgrunden. Lite senare duttar barnen olika blåa nyanser med en svamp på gardinen. Barnen uppmuntras av Anneli när de byter plats med varandra och till slut flyttar barnen runt och byter nyanser med varandra i ett naturligt flöde. Det ser näst intill ut som en dans.

FANTASTISKA KREATÖRER

Rose-Marie Skogman har 38 års erfarenhet som förskollärare och chef och tog för snart fyra år sedan initiativet till Skogmans förskolor. Hon driver dem sedan

dess tillsammans med Mats Jonsson som bland annat är ansvarig för ekonomin. Trots att organisationen är relativt liten har de valt att utöka kulturförskolornas ledning med en utvecklingsledare.

– Det gör att verksamheten utvecklas mycket snabbare åt det håll vi vill, säger Rose-Marie.

Idag finns det fyra kulturförskolor, i Tallkrogen och Sköndal strax söder om Stockholm, med över hundra barn inskrivna. Närvarande ledarskap, korta besluts-

”Utan att säga något mer håller hon sakta, sakta, i omgångar, rött och blått vatten i glaset. Färgerna virvlar och stillnar om vart annat, nyanser skiftar och blandas.”

vägar för pedagogerna och rik tillgång till musik och andra skapandeformer för barnen var de främsta drivkrafterna för Rose-Marie att starta förskolorna.

Många i Rose-Maries egen familj har ägnat sig åt musik både professionellt och som amatörer, det har berikat hennes liv. Som barn älskade hon att sjunga till mammans pianospel och senare har körsång gett mycket avkoppling och spännande möten. Den glädjen vill hon ge vidare, säger hon:

– Jag vill helt enkelt inte att barnen ska gå miste om musiken som uttrycksform.

MUSIKALISKT SPRÅK

I vårt samhälle idag betonas faktasökande och intellektuell utveckling. Därför är konst, kultur och olika former av skapande ofta åsidosatt i barns uppväxt. För att barnen ska utveckla ett nyanserat talat språk behöver de omges av vuxna med ett rikt språk och förmåga att förmedla det till barnen på många olika sätt. För att få tillgång till ett musikaliskt språk behöver barn samma sak, vuxna som har utvecklat sin musikalitet.

– Jag tycker att barn har rätt att omges av musik i alla former och av hög kvalitet därför har jag valt att anställa musiker i förskolorna, säger Rose-Marie. En teaterpedagog och sex musiker arbetar i barngrupperna som ordinarie pedagoger och är dessutom organiserade i två kulturarbetslag; ett för Tallkrogens två förskolor och ett för förskolorna i Sköndal. De erbjuder tillsammans med övriga pedagoger estetiska uttrycksformer varje vecka. Klassisk förskolepedagogik och kulturarbetares specialkunskaper i skön förening fördjupar och utvecklar verksamheten.

En annan av Rose-Maries hjärtefrågor är att barn ska få behålla sin naturliga öppenhet. Barn har förmågan att vara närvarande i stunden. De har inte hunnit

bli begränsade av teoretiska idéer eller fördomar vilket gör dem till fantastiska kreatörer och problemlösare. Hon vill bevara det *barnsliga* i barnet så länge det någonsin går!

DJEMBETRUMMOR OCH FIOLSPEL

Barnen i våra kulturförskolor får ta del av inspelad musik ur olika musikgenrer och från alla världens hörn. I tamburen står cd-spelare och på morgonen möts barnen av klassisk rofylld musik som ibland även används vid vila eller lunch. Vid andra tidpunkter hörs ljudet av djembetrummor, ukulele-, gitarr- och pianomusik, vuxna och barn som sjunger och spelar tillsammans både spontant och i organiserade former. Att känna sin egen kropp och att

utveckla sina motoriska färdigheter är viktiga delar i barnens möte med kreativa uttrycksformer.

Att spela fiol är utmanande för motorik, koordination och koncentration. Alla barn över fyra år erbjuds att träffa fiolläraren Alexandra Eklöf en gång i veckan. Alexandra delar ut tre små fioler till sin första grupp och frågar barnen om strängarnas namn. Med lite hjälp minns barnen att de heter Ekorren, Apan, Draken och Grävlingen.

Barnen plinkar och känner på strängarna. Alexandra sjunger fiolspelarsånger med dem och barnen gnider med sina små stråkar. Tre barn som gillar lek, spring och skoj sätter fiolen under hakan och går in i en djup koncentration som varar den korta aktiviteten ut.

MUSIKTEATER MED EQ

Teaterpedagogen och två av musikerna tar på sig teaterkostymer och förvandlas till rollfigurerna Märta Mus, Hilma Humla och Nicke Nyckelpiga i musikteatern Magiska skogen. Barnen sjunger entusiastiskt med i startsången *Nu ska vi ut på äventyr* en av flera originallåtar till musikteatern, skrivna av musikern Ida Segersten. Dagens överraskning trollas fram, det är Apan Rädd. Han vill veta om barnen också är rädda för något, precis som han. En fyraårig flicka tvekar inte en sekund innan hon svarar:

– Spöken, dinosaurier och krokodiler. Och så har jag träffat Karlsson på taket på Junibacken, passar hon på att informera sina vänner.

Monster, tjuvar och spöken återkommer för flera av barnen. Men en pojke tycker att rymdraketer är skrämmande. Allt barnen säger tas emot med respekt.

– Vad kan man göra när man är rädd? undrar Märta Mus.

– Springa! ropar en flicka genast och fler förslag kommer från de andra barnen, smyga, skrika, säga stopp!

I musikteatern Magiska Skogen möter barnen Märta Mus, Hilma Humla och Nicke Nyckelpiga. Kulturarbetarnas specialkunskaper blandas med förskolepedagogiken och utvecklar verksamheten inom de estetiska ämnena.

Troll-Ulla hör av sig på sin telefon, som är gjord av slime, och vill ha hjälp. Hon har sett läskiga djurspår utanför huset. En tiger dyker upp och barnen får prova sina egna förslag tillsammans med Nicke Nyckelpiga. De sätter upp stopphanden, skriker stopp och springer sedan och tar skydd tillsammans. Hilma Humla sjunger: *Jag ska lära er en supergrej – man kan säga nej!* Barnen klämmer i med starka, bestämda röster i refrängen: *Stopp, stopp, stopp – nej, nej, nej!* De släpper ut spänningen ur kroppen genom att hoppa och dansa, när refrängen kommer igen stannar de upp och markerar med händerna.

KULTURARBETARNA FÖLJER BARNEN

Genom att kulturarbetarna ingår i en avdelnings arbetslag känner de barnen väl och fångar upp aktuella intressen och händelser. De ser också vad barnen tar med sig tillbaka till vardagen, från musikteatern. En pojke som är lite försiktig av sig vågar allt mer säga stopp när han är på avdelningen, berättar teaterpedagogen. En flicka som hamnade i konflikt och fick ett tjuvnytt använde refrängramsan, stopp, stopp, stopp

– nej, nej nej, för att säga ifrån och det fungerade, berättar en av musikerna. Även de barn som har svårare med koncentrationen får fokus och engagerar sig i musikteatern.

I musikteaterns EQ-arbete får barnen en fördjupad förståelse för sina egna och andras känslor. De får ofta hjälpa till att lösa olika situationer som djuren i Magiska skogen råkar ut för och som är hämtade från barnens egna erfarenheter. Barnen får lära känna olika karaktärer, prova olika roller och bearbeta stereotypa könsroller. Nicke Nyckelpiga är rädd för sina egna vingar. Märta Mus är minst i hela Magiska skogen men oftast den som bestämmer. Precis som i verkliga livet lär sig djuren av nya erfarenheter och så småningom kan rollerna vara förändrade.

Åsa Lindgren, biträdande förskolechef i Kulturförskolan Fröet, tycker att det mest påtagliga är den gemensamma upplevelse barnen får i musikteatern. Det ger många tillfällen till bra samtal vid lunchen där barnen pratar i mun på varandra och är helt uppfyllda av vad de har varit med om. Som när Märta Mus hade ramlat och slagit sig. Barnen hade tröstat henne och

hjälp till att sätta på plåster. Det leder vidare till att de berättar, *en gång var jag med om det här* och de lär sig att uttrycka sina känslor och upplevelser i ord.

Åsa konstaterar att många barn får musik- och teaterupplevelser någon gång per termin, barnen i våra förskolor får det här varje vecka som en uttrycksform. Hon möter positivt gensvar från många föräldrar.

– De kan säga att de själva inte har så mycket kunskap och att det är fantastiskt att barnen ändå får tillgång till det här. Eller så är de väldigt musikintresserade och vill just därför att barnen får mycket musik även i förskolan, berättar Åsa.

FYRA VÄGAR TILL KREATIVITET

På Skogmans förskolor har vi valt fyra huvudvägar för att bli de kulturförskolor vi vill vara. Grunden, den första vägen, handlar om kvaliteten i vuxnas mentala närvaro i kontakten med barnet. Att bli sedd och bekräftad av en kärleksfull och accepterande pedagog kan ge barnet självförtroende och känsla av att vara värdefull bara genom att finnas till och inte genom att prestera.

En kreativ miljö behöver kreativa pedagoger. Den andra vägen är att vi anställer professionella kulturarbetare som höjer kvaliteten på estetiska uttrycksformer. Den tredje vägen innebär att vi fortbildar våra pedagoger i en väl utvecklad pedagogik och metod för skapande, gestaltning och reflektion, så kallad Levande Verkstad. Metoden förenar frihet från prestations-tänkande med ett upplägg som ger barn och vuxna möjlighet att komma i kontakt med och utveckla sin estetiska uttrycksförmåga på ett naturligt sätt. Pedagogerna får metoder inom bild- och formskapande, ord, drama, ljud, musik och rörelse att arbeta utifrån. Vid aktivitetstillfällen väljer pedagogerna ett antal olika övningar som tillsammans bildar en helhet utifrån exempelvis ett aktuellt intresseområde från barngruppen. Arbetssättet i Levande Verkstad stämmer väl med intentionerna i läroplanen och blir ett stöd för pedagogerna att arbeta utifrån.

Den fjärde vägen är att organisera verksamheten i huvudsakligen fyra profilmråden, sång & musik, sagovärlden, naturen och lugn & ro. De är uttryck för kvaliteter som vi vill ska finnas med i barnens vardag. Profilmrådena underlättar för pedagogerna att hålla en röd tråd i verksamheten utifrån barnens behov, intressen och uppdraget i läroplanen.

TILLFÄLLEN TILL INRE RO

I en tid då aktivitet och stimulans betonas är det viktigt att inte glömma den andra sidan av myntet. Lugn & ro finns med som ett profilmråde för att påminna om barnens rätt till en vardag utan stress och över-

Vill du veta mer?

Skogmans förskolor är ägs och drivs av vd/ förskolechef Rose-Marie Skogman och Mats Jonsson, ekonomiansvarig.
www.skogmansforskolor.se

stimulering i förskolan. Både barn och pedagoger behöver en balans mellan mer intensiva, interaktiva aktiviteter och tillfällen till vila inom sig själv. Massagesagor hjälper barnen att hitta ro, att vara lyhörda inför varandra och ökar kroppsuppfattningen. Under lugna veckan, som infaller var femte vecka, får fri lek utomhus och annat som barnen längtat efter extra mycket tid.

Så här kan det se ut när Levande Verkstad och profilmrådet lugn & ro förenas. Vi knyter an till den första vägen, vars mål är att öka vår vuxna närvaro i stunden, vilket i sin tur är en förutsättning för att barnen ska kunna behålla sin egen förmåga att vara inuett.

ROFYLLD MAGI

Det är strax före lunch, barnen har lekt utomhus och därefter haft olika aktiviteter i smågrupper. Cd-spelaren ger från sig en långsam, lågmäld jazzlåt. På fönsterbänken står fyra glas halvfyllda med vatten. Pedagogerna Anneli har två små glaskannor intill sig, en med rött och en med blått vatten. Hon ber med låg röst barnen att vara alldeles tysta och uppleva vad som händer. Utan att säga något mer håller hon sakta, sakta, i omgångar, rött och blått vatten i glaset. Varje rörelse gör hon medvetet och med närvaro. Färgerna virvlar och stillnar om vartannat, nyanser skiftar och blandas. En god stund sitter femton barn, mellan ett och fem år, knäpptysta och bara tittar. De ser avslappnade ut, stämningen är magisk och fylld av ro. Anneli sänker sakta musiken, låter tystnaden tala någon minut och frågar sedan hur det kändes att titta.

– Skööönt, svarar en treårig flicka inlevelsefullt. Det hörs ett korus av röster när flera av barnen instämmer. ■

Irmela Lilja är utbildad förskollärare och journalist. Hon arbetar idag som utvecklingsledare inom Skogmans förskolor med ansvar för handledning, internutbildning och systematiskt kvalitetsarbete.

Barn har rätt att omges av musik på olika sätt, ur olika musikgenrer och från hela världen. Kreativa uttrycksformer är bland annat viktiga delar för att lära känna sin kropp och utveckla sina motoriska färdigheter.

FRÅGOR TILL ARBETSLAGET

Skogmans förskolor har valt fyra vägar att arbeta utifrån för att vara de förskolor de vill vara. Bland annat använder de sig av en metod för skapande, gestaltning och reflektion, Levande Verkstad. De organiserar även verksamheten utifrån fyra profilområden vilka är uttryck för kvaliteter som de anser ska finnas i barnens vardag.

- ▶ **Reflektera över vilka vägar/metoder er förskola har för att uppnå målen i läroplanen?**
- ▶ **Diskutera vilka kvaliteter som ert arbetslag anser är viktiga att barnen har i sin vardag utifrån de olika vägarna som beskrivs i artikeln.**

Grundaren till Skogmans förskolor, Rose-Marie Skogman säger att hon inte vill att barnens ska gå miste om musiken som uttrycksform. Konst, kultur

Utveckling och lärande

Mål

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama, **Lpfö 98/10**

och olika former av skapande är ofta åsidosatt i barns uppväxt idag, då faktasökande och intellektuell utveckling betonas av samhället.

- ▶ **Fundera över vilken plats estetiska aktiviteter får i förskolan i motsats till språk, matematik och teknik.**
- ▶ **Diskutera tillsammans i arbetslaget hur ni kan arbeta för att förena det intellektuella/teoretiska med det estetiska i förskolan**